

Luuk van Middelaar

Oekraïne een tijd neutraal, zo schokkend is dat niet

De zenuwen nemen toe over het Russisch-Oekraïense conflict - wordt het cyberoorlog, een kleine inval, een Kremlin-marionet in Kiev? Onvaste uitspraken van westerse leiders, de evacuatie van diplomatengezinnen, extra troepen vanuit NAVO-landen voor de burens voeden de opwinding. En onderwijl peilen we eindeloos Poetins brein: welke zet zal de schaakmeester doen?

Misschien eerst nog even geen. Poetin heeft de tijd aan zijn kant. Alereerst die van de korte termijn. Op 4 februari, bij de opening van de Winterspelen in Beijing, treft de Rus zijn collega Xi Jinping, voor hun eerste lijfelijke ontmoeting sinds lang. Oekraïne staat hoog op de agenda. Zolang de Winterspelen duren volgen waarschijnlijk - kwestie van beleefdheid - geen acute zetten. Bovenal echter heeft Poetin de lange termijn aan zijn kant, de tijd van strategisch geduld.

Rusland heeft niet het recht NAVO-lidmaatschap van Oekraïne te vetoën, maar wel de macht

Antony Blinken, de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, zei na zijn onderhoud met zijn Russische evenknie Sergej Lavrov in Genève vrijdag: „Ik geloof dat we andere interpretaties van de geschiedenis hebben.” Hij keek er wat vies bij, terwijl het van inzicht getuigt. Het zou helpen als, bij alle terechte aandacht voor Moskou's verdraaiing van feiten uit het recente verleden, we niet van de weeromstuit menen dat de Kievse (en Washingtonse) versie vrij van propaganda is. In het conflict botsen twee bijna onrijmbare verhalen. Daarom zit het vast.

De boodschap die Vladimir Poetin sinds 2007 met woord en daad inprent aan Amerika en Europa is dat de oostwaartse expansie van de NAVO en de EU na de Koude Oorlog eenmalig is geweest en wat hem betreft een vergissing. In de unieke constellatie van de jaren 1989-1991 gaf Moskou zijn vetorecht over de toekomst van deze landen op. Tot verbazing van de toenmalige leiders van de VS en West-Duitsland (George Bush sr. en Helmut Kohl) stemde Sovjet-leider Gorbatsjov in met de Duitse eenwording, zonder er militaire neutraliteit van de Bondsrepubliek voor terug te eisen. Ook de latere NAVO-uitbreiding met Polen en andere Midden- en Oost-Europese landen kon worden doorgezet.

Poetin, misschien nostalgicus maar vooral machtspoliticus, trekt

een streep. Gebeurd is gebeurd, maar nu halt. Aldus werden de nieuwe grenslanden tussen het Westen en Rusland, Oekraïne voorop, openlijk de inzet van het conflict. „*This will not be*”, zei Poetin in 2008 scherp tegen NAVO-baas Jaap de Hoop Scheffer, de dag nadat de westerse alliantie, onder druk van president Bush jr., aan Oekraïne en Georgië toekomstig lidmaatschap had beloofd. Vandaag zegt Poetin, met zijn samengebalde troepenmacht: dat vind ik nog steeds.

Uiteraard heeft Poetin niet het recht Kiev's NAVO-lidmaatschap te vetoën, vandaar de frustratie. Maar wel de macht. Rusland is 's werelds tweede kernmacht en beschikt over hoogwaardige cyber- en wapentechnologie. Hoewel soms wordt geschamperd over 's lands economie („even groot als van de Benelux”), geven olie- en gasexporten het een sterke strategische positie, ook ten opzichte van West-Europa. Dankzij een verstandige omgang met de petrodollars heeft Rusland zeer grote financiële reserves (iets waar historicus Adam Tooze recent op wees), waarmee het ook forse economische sancties zal kunnen doorstaan.

Hét verschil met de jaren 1989-2007 is het einde van de Amerikaanse almacht. De opkomst van China wijzigt de machts calculus, ziet Poetin. De VS kunnen niet twee zware conflicten tegelijk aan, met Rusland over Oekraïne én met China over Taiwan. De prioriteit in Washington ligt evident bij China. Daarom wacht Poetin (volgens Kremlin-kenner Hans Kribbe) geduldig op het moment dat Biden de Russische grootmachtclaim met een deal moet erkennen om van het gedonder af te zijn. Maar zover zijn we nog niet.

De opties voor de regering in Kiev zijn beperkt. Beter dan het bestaande Minsk-II akkoord uit 2015 - door Merkel en Hollande uitonderhandeld tussen Poetin en president Porosjenko - is niet voorhanden. Daarin zouden de afvallige Donbass-republiekjes terugkeren tot Oekraïens grondgebied, in ruil voor hun autonome status in een federale ordening. Is dat model zo schokkend? Is dat niet hoe, aldus analist Anatol Lieven onlangs, unieke conflicten ooit werden opgelost, bijvoorbeeld in Noord-Ierland of Catalonië? Toch is het voor nationalisten in Kiev verraad. Westerse haviken weerspreken hen zelden.

En zou het zo schokkend zijn om Oekraïne voor zeg dertig jaar een neutrale status te geven? Is dat niet hoe Oostenrijk, Zweden en Finland - toen de grenslanden tussen NAVO en Kremlin - de Koude Oorlog doorkwamen, zich intussen rustig economisch en maatschappelijk op het westen oriënterend, om na afloop tot de EU toe te treden? Ook een vorm van strategisch geduld.